

**ПОЧЕТАК ПОЛИТИЧКЕ АКТИВНОСТИ МИЛАНА
ПРИБИЋЕВИЋА У КРАЉЕВИНИ СХС/ЈУГОСЛАВИЈИ
(1918–1923)**

Мр Софија БОЖИЋ
Институт за новију историју Србије

АПСТРАКТ: У раду је описана посланичка активност Милана Прибићевића, једног од четворице браће Прибићевић, истакнутих српских првака из Хрватске. Реконструисано је његово деловање у периоду који је претходило уласку у парламент, предизборна кампања, рад у Уставотворној скупштини, као и остале активности током посланичког мандата.

Међу српским првацима из Хрватске истицала су се, већ пре уједињења, а и потом, браћа Прибићевић. Иако су сва четворица, ако не стално, бар повремено учествовала у јавном животу, политиком се, после Светозара, највише бавио Милан Прибићевић. Нешто млађи од Светозара, рођен 1877. године у Славонском Броду, Милан није живео много дуже од свог старијег брата. Умро је само годину дана после њега, 1937. у Монтреу, од маларије. Иако политичар „по својој страсти за опште ствари”, како је приметио већ Драгољуб Јовановић, Милан Прибићевић је био и војник и земљорадник, па и писац. После петрињске гимназије, завршио је кадетску школу у Карловцу и Грацу и постао официр аустроугарске војске. Хабзбуршку монархију је, међутим, напустио већ 1905. године: по Светозаревом савету, дошао је у Србију и ступио у српску војску. Та одлука представљала је прекретницу у животу Милана Прибићевића: у слободној српској држави могао се несметано посветити националном раду. Убрзо је написао „Статут револуционарне организације Јужних Словена”, у ствари неку врсту програма рада на рушењу Аустро-Угарске и уједињењу Јужних Словена и постао један од оснивача и главни секретар „Народне одбране” (1908). И то није све. Милан Прибићевић је обилазио

Србију и на зборовима по селима и градовима говорио о актуелним националним и социјалним питањима. Такође, уређивао је лист *Словенски јуз* и био *Србобранов* дописник из Београда. У Србији је објавио и један приручник о аустроугарској војсци. А када су почели балкански ратови, Милан Прибићевић се борио и против Турака и против Бугара, учествујући у ослобађању Косова и Јужне Србије. Из Првог светског рата (прво капетан, затим мајор) Милан Прибићевић изашао је са чином пуковника. Смело војујући на Церу, Гучеву, Јадру и у другим славним биткама тог рата, пружајући са својим трупима последњу одступницу српској војсци која се повлачила према Албанији, заслужно је одликован Карађорђевоом звездом и Медаљом за храброст. Последње године рата Милан Прибићевић провео је у Америци, прикупљајући добровољце за Солунски фронт. Ангажујући се у борбама за ослобођење Србије, он није остао по страни ни када је решавано питање уједињења југословенских народа: у име Врховне војне команде, с Народним већем у Загребу водио је преговоре о стварању заједничке државе Срба, Хрвата и Словенаца.

Завршетак Првог светског рата значио је и окончање војне каријере пуковника Прибићевића. Пришао је Демократској странци и, као њен члан, изабран је за посланика Уставотворне скупштине (1920). Тих првих поратних година у Милану Прибићевићу оживела је љубав према селу и сељаку. По селима Лике, Баније, Кордуна почео је да оснива сељачка већа и да уређује лист намењен сеоском становништву *Српско коло*. Најзад, Прибићевићева емотивна везаност за село и сеоски начин живљења кулминирала је 1923. године када се повукао из политике, отишао на Косово и настанио у Великој Реци. У том селу у близини Вучитрна бавио се пољопривредом, попут свог млађег брата Адама који се настанио у суседном косовском селу Сврачак. Предузимљив, вредан, способан и добронамеран, Милан Прибићевић је, са својом супругом Ружом, утицао да у Велику Реку почну да продиру тековине савремене цивилизације. Ипак, живљење на селу није омело Прибићевића да се поново укључи у политику: 1927. године он је ушао у Савез земљорадника и постао идејни вођа земљорадничке левице. Године 1935. изабран је за народног посланика, али је, заједно са осталим изабраним посланицима земљорадничке левице, одбио да уђе у Народну скупштину. При крају живота подржавао је Удружену опозицију, залагао се за политику Народног фронта и за преуређење државе на принципу федерализма.

Милан Прибићевић био је врло образован човек, говорио је неколико језика и бавио се књижевношћу. Већ у младости почео је да пише прозу и поезију. Објавио је већи број приповедака и једну драму.¹

¹ Драгољуб Јовановић, *Учиштели енергије*, Београд, 1940, стр. 135–150; Stojan Pribičević, "Braća Pribičevići", priredio Mile Joka, *Naše teme*, br. 8–9, 1987, 1120–1123; Милован Ј. Богавец, *Милан Прибићевић: животи и књижевни дело*, Београд–Приштина, 1993.

Попут осталих Прибићевића, и Милан је остављао снажан утисак на савременике. Деловао је гордо и достојанствено. Драгољуба Јовановића је, приликом првог сусрета, изненадио „својим строгим изгледом”; описао га је као тамнокосог човека дугуљастог лица с високим челом, аскетског израза. Јовановић је био заиста импресиониран углађеном појавом Милана Прибићевића који га је дочекао беспрекорно обучен, као да је управо кренуо на двор, у аудијенцију.² Права „аристократска природа”, како га је видео Драгољуб Јовановић, Милан Прибићевић је увек држао до форме, у сваком тренутку пазећи на изглед, одећу и понашање. Приликом двадесетодневног саветовања око уласка Групе СКА у Савез земљорадника, примао је у црном жакету, „као да је састављао владу”.³ Са људима никада није комуницирао опуштено и природно; био је озбиљан и лишен смисла за хумор. Негујући свест о сопственој величини, као некакав „закасниели средњевековни племић”, кога је у њему препознавао брат Адам,⁴ Милан Прибићевић је поштовао и друге, избегавајући да ма чим повреди њихово људско достојанство.⁵ О својој породици изражавао се с поносом или, како се људима из његове околине чинило, као да је реч о владарској династији, користећи синтагму „ми Прибићевићи”; иако је сам често критиковао браћу, негодовао је када би то други чинили пред њим. Волео је дуго да говори пријатељима и сарадницима, држећи, као на позорници, праве монологе и не дозвољавајући да га прекидају ни речју нити гестом.⁶

Да је у пуковнику Прибићевићу било мање господствености, његова одлука о пресељењу на село можда у оновременим грађанским круговима не би деловала толико збуњујуће. Овако, иако је сам говорио да за њега, „човека културе, телесни рад, и најниже врсте, не садржи ничега увредљивог”,⁷ преплитање ратара и интелектуалца у лику једне исте особе савременицима је било још теже разумљиво. Због тога је Драгољуб Јовановић на Прибићевићеву решеност да се одрекне градског комфора гледао, вероватно претерујући и не успевајући да проникне у суштину

² Архив Југославије (даље: АЈ), 304, *Политичке усјомене Драгољуба Јовановића*, књ. I, 289.

³ Драгољуб Јовановић, *Људи, људи... Медаљони 94 политичких, јавних, научних и других савременика*, приредила др Надежда Јовановић, Београд, 2005, стр. 26.

⁴ Адам Прибићевић, *Мој животи*, Загреб 1999, стр. 78.

⁵ Када је, непосредно после рата, постављен при Мисији за реорганизацију југословенске војске у Загребу, Станислав Краков је, сарађујући са Миланом Прибићевићем, запазио да пуковник није имао обичај да звони нити да даје било какав знак који би за његове сараднике могао бити понижавајући. (Станислав Краков, *Животи човека на Балкану*, Београд–Лозана, 1997, стр. 295)

⁶ Dr Dragoljub Jovanović, *Ljudi, ljudi... Medaljoni 56 umrlih savremenika*, Београд, 1973, стр. 310–311.

⁷ Архив Српске академије наука и уметности (даље: АСАНУ), 14386-IV-550, Заоставштина Александра Белића: Милан Прибићевић – Александру Белићу, Велика Река, 3. I 1924.

његовог бића, као на жељу да, уз звање пуковника, стекне и звање земљорадника: у недостатку аутентичних племићких титула он је, према том, можда не сасвим тачном тумачењу, хтео да се окити бар овим, алтернативним, којима се издвајао од осталих људи и које су га, по његовом уверењу, чиниле посебним и изузетним.⁸

У сваком случају, проведши доста времена са Миланом Прибићевићем, слушајући његове луцидне политичке анализе и посматрајући га, Драгољуб Јовановић је имао прилике да се увери да је он не само занимљива и необична особа, већ и да у њему открије елементе величине. Чак га је сврстао међу своје „учитеље енергије”. Ипак, ни тај проциљиви професор и политичар није успео да сасвим одгонетне тајну личности Милана Прибићевића, већ је остао запитан: да ли се ради о глумцу или о великом човеку?⁹

Лик Милана Прибићевића скицирао је и скулптор Иван Мештровић, у свега неколико речи: „Он је мени био занимљив као тип нашега човјека из оних неких крајева, у којима је све измијешано: и кавалирство и силовитост, нека доброћудност и засједа, чедност и надувеност, алтруизам и бескрајна таштина”.¹⁰ Најбоље га је, ипак, познавала супруга Ружа, одана животна сапутница у којој је пуковник Прибићевић увек имао чврст ослонац и подршку, па треба имати у виду и њено мишљење. За свог супруга, кога је дубоко поштовала и искрено волела, она је имала само речи хвале, карактеришући га као „силног” човека, енергичног, истрајног и вредног.¹¹

Политичка активност пре уласка у парламент

Национално-политички рад, који није прекидао ни током ратних година, Милан Прибићевић је наставио и у новој држави, формираној 1. децембра 1918. године. Његово политичко деловање одвијало се у оквиру Демократске странке, основане на конференцији одржаној 15. и 16. фебруара 1919. године у Сарајеву, са пуковниковим братом Светозаром као једним од демократских првака.¹² У то време, када је министар унутрашњих дела Светозар Прибићевић на оснивачкој конференцији образлагао потребу и сврсисходност формирања једне такве организације и изно-

⁸ АЈ, 304, *Политичке усјомене Драгољуба Јовановића*, књ. II, стр. 127.

⁹ *Истио*, књ. I, стр. 304.

¹⁰ Ivan Meštrović, *Uspomene na političke ljude i događaje*, Zagreb, 1969, str. 122–123.

¹¹ Рукописно одељење Матице српске, 7443, Белешка Руже Прибићевић у писму Милана Прибићевића др М. Малетину, Велика Река, 9. XI 1924.

¹² О оснивању Демократске странке подробније: Dr Branislav Gligorijević, *Demokratska stranka i politički odnosi u Kraljevini Srba Hrvata i Slovenaca*, Beograd, 1970, str. 15–81.

сио основе њеног програма, пуковник Милан Прибићевић путовао је по Банији с очигледном намером да политичке идеје свог брата учини разумљивим ширим слојевима народа, да Светозару обезбеди што више присталица и следбеника. У периоду од 15. до 19. фебруара 1919. године, пуковник Прибићевић је говорио на скупштинама у Војнићу, Вргинмосту, Топуском, Глини, Драгоштињи, Класнићу и Жировцу, да би серију својих скупштина наставио у местима слуњског среза, Раковици, Дрежнику и Цетинграду. После Баније и Кордуна на ред је дошла Славонија: Милан Прибићевић је од 17. до 24. априла 1919. обишао Винковце, Тењу, Осиек (Доњи град), Чепин, Даљ, Бело Брдо, Нашице, Ораховицу, Слатину, Дарувар и Пакрац.¹³ У Петрињи је био 4. маја, у Бјеловару 18. маја, у Суњи 29. маја. Уследило је путовање по Лици: током јуна 1919. пуковник Прибићевић обишао је Плашки, Кореницу, Оточац, Брлог, Врховине, Госпић. У свим селима, варошима и градовима у којима се заустављао, он је држао надахнуте говоре радозналим мештанима, који су се с интересовањем окупљали да виде и чују хероја Великог рата, прослављеног Милана Прибићевића. А министров брат упорно је понављао исте речи: да је чин ослобођења и уједињења Срба, Хрвата и Словенаца решење које није имало алтернативу и које ће, као најбоље могуће, свим становницима Краљевине СХС донети просперитет, развитак и напредак. Позивао је на слогу и јединство, без обзира на верске разлике, које не треба да представљају баријеру међу припадницима једног истог, југословенског народа. Обраћајући се првенствено сељаштву, обећавао је, у перспективи, решавање аграрног питања, али и побољшање положаја радничке класе и улазак жена у јавни живот путем општег права гласа. Сви говори пуковника Прибићевића, у суштини презентације програма Демократске странке, били су својеврстан одговор на противдржавни покрет хрватских сељачких маса, предвођених Стјепаном Радићем. Милан Прибићевић је објашњавао зашто је неопходна заједничка држава, коју је Радић непрекидно критиковао, нападао и омаловажавао, да она није у интересу једино Срба, већ и самих Хрвата. Њих је убеђивао да хрватству не прети никаква опасност, али да не треба да очекују брзо решење проблема који их тиште, „преко ноћи”, с обзиром на велику, наслеђену заосталост. Како би умирио хрватско сељаштво, он је износио визију будуће државе као „ратарског царства”, осуђивао великосрпство и позивао Србе на верност демократским начелима, на широкогрудост и племенитост према сународницима друге вере. Милан Прибићевић је настојао и да Хрватима приближи српску династију Карађорђевић, описујући краља Петра као човека из народа, заслужног за ослобођење свих његових поданика од

¹³ „Скупштине Демократске странке. Славонија”, *Српско коло* (даље: СК), бр. 10, 24. IV 1919, стр. 5–6.

страног господства.¹⁴ У ствари, брат Светозара Прибићевића ширио је, насупротив уско хрватској и српској националној идеји у Хрватској, југословенску идеју и оправдавао монархијски облик владавине. Обраћајући се и Србима и Хрватима, он је настојао да, рационалним објашњењима, уклони сумњу, несигурност и нетрпељивост и усади свест о томе да је Југославија држава помирења у којој ће владати једнакост и равноправност. Разуме се, Милан Прибићевић био је испуњен надом да ће његови напори резултовати слабљењем и нестајањем републиканског покрета.

Ставовe Милана Прибићевића и идеологију Демократске странке српско сељаштво могло је да упозна не само присуствујући зборовима Милана Прибићевића и његових пријатеља, већ и преко „народног листа” *Српско коло*, којим је он руководио и који је већ у предратном периоду стекао велики углед и утицај у српским аграрним заједницама у Хрватској.¹⁵ *Српско коло* не само што је преносило говоре пуковника Прибићевића и осталих демократа већ је, стилom прилагођеним мање образованој публици, разрађивало теме које су они покретали. Тако су читаоци листа били у прилици да се још подробније обавесте о идеји југословенства, о потреби заједничке државе, о предностима монархије над републиком итд. О свему томе писао је, из броја у број, и сам Милан Прибићевић, у чланцима насловљеним „Писма брату ратару”. Он је систематски усађивао српском сељачком свету идеју о равноправности Хрвата и Срба, с обзиром на то да је реч, у његовом виђењу, о једном истом народу, подељеном једино вером. Свађе и сукобе из ранијих времена – који су ионако били резултат, пре свега, „непријатељских сплетака” – требало је зато оставити иза себе. Својој „српској браћи” он се обраћао следећим речима: „Ништа томе не смета, српска браћо, што су неки Хрвати према нама раније грешили. Ако су они грешили некада нећемо ми данас. Они од своје грешке нису имали користи никакве а јесу много штете. [...] Ми нећемо да грешимо. Ми нећемо понети се у добру као што се нисмо понизили у злу. За правду смо увек живели. За правду живећемо увек.”¹⁶

Динамична кампања пуковника Прибићевића и његових сарадника по Крајини није имала за циљ само пропагирање идеја Демократске

¹⁴ АСАНУ, 144339/711, Заоставштина Војислава Маринковића: Пучка скупштина у Петрињи; „Скупштине у Банији”, *СК*, бр. 2, 27. II 1919, стр. 5; „Наше ратарске скупштине у Слуњском котару”, *СК*, бр. 6, 27. III 1919, стр. 2–3; Демократа, „Скупштина демократске странке у Беловару”, *СК*, бр. 15, 29. V 1919, стр. 1; „Скупштина Демократске странке у Госпићу”, *СК*, бр. 19, 26. VI 1919, стр. 5.

¹⁵ О општим карактеристикама *Српског кола* (покретању и финансирању, програму, уредницима и сарадницима, рубрикама, утицају и проблемима) подробније: Миодраг Линта, „'Српско коло' српске новине у Банској Хрватској”, *Љепопис српског културног друштва „Просвјета”*, бр. 7, 2003, стр. 319–350.

¹⁶ Милан Прибићевић, „Писма брату ратару. Зашто Србин и Хрват заједно и равноправно?”, *СК*, бр. 36, 23. X 1919, стр. 1.

странке, већ је била праћена и организационим ширењем странке. У свим крајевима кроз које је М. Прибићевић пролазио почело је оснивање страначких одбора. Једино на Приморју Демократска странка није успевала да шири своју мрежу таквим интензитетом као у Крајини. Долазак Милана Прибићевића, у рану јесен 1919. године, у Далмацију требало је да допринесе јачању странке и на том простору. Пуковник, коме су у Диоклецијановом граду „приређени одушевљени поздрави на улици од стране грађанства”, одржао је предавање о решавању сељачког питања путем аграрне реформе.¹⁷

Активност Милана Прибићевића тиме није била завршена. До краја 1919. године он је још једном успоставио непосредну комуникацију са Крајишницима, одржавши, током новембра, читав низ скупштина са обе стране Уне.¹⁸

Предизборна кампања. Када су расписани избори за Уставотворну скупштину, у јесен 1920. године, почела је интензивна предизборна кампања. Демократи су, разуме се, чинили све да Србе одврате од гласања за конкурентску Радикалну странку и да их придобију за свој програм. Као алтернативу радикалском српству они су нудили интегралистичку југословенску концепцију. Светозар Прибићевић је говорио Личанима о државном јединству заснованом на идеји народног јединства Срба, Хрвата и Словенаца, као политици коју је утемељила Хрватско-српска коалиција и на основу које је извршено ослобођење и уједињење; пропагирао је аграрну реформу, којом би земља била додељена онима који је обрађују, и прогресиван порез, којим би били оптерећени богати а заштићени сиромашни.¹⁹ Тај генерални страначки програм подробније је српском сељаштву објашњавао Милан Прибићевић, кандидат за народног посланика дворског среза. У том срезу он је одржао скупштине у Јамници, Рујевцу, Жировцу, Двору, Јаворњу, Зрињу, Ораовици, Драшковцу, Дивуши, тумачећи појам демократије. С обзиром на то да је у Краљевини уведено опште право гласа, пуковник Прибићевић је предочавао бирачима који су по први пут добили прилику да искажу свој политички став у чему је смисао и значај изборног опредељивања: могућност да и најсиромашнији изаберу своје аутентичне представнике – међу којима могу бити, што је и пожељно, сељаци – и да тако најзад у парламент уђу лица која ће уистину заступати њихове интересе. Акцентовао је једнакост и равноправност Срба и Хрвата и обећавао да ће се у скупштини залагати за решавање

¹⁷ „Са пута нашег уредника”, *СК*, бр. 32, 25. IX 1919, стр. 6.

¹⁸ „Скупштине на Уни”, *СК*, бр. 38, 6. XI 1919, стр. 2.

¹⁹ С. Н. Косановић, „Велика скупштина министра Св. Прибићевића у Плашком”, *СК*, бр. 43, 4. XI 1920, стр. 1; Поп Перо, „Скупштина демократске странке у Зрмањи”, *СК*, бр. 44, 11. XI 1920, стр. 4.

просветних, саобраћајних, економских проблема сељачког света заоста-лог и запуштеног дворског среза.²⁰ Неколико дана раније Милан Прибићевић путовао је и по Славонији, обишавши простор између Пакраца, Дарувара и Слатине. Предизборне скупове одржао је у Великим Бастајима, Ђуловцу, Пчелићу, Клиси, Криваји, Хуму, Воћину, Стржежевици, Бучју и Бијелој. Сваком скупу присуствовали су и житељи околних места и то, према процени извештача, укупно преко 5.000 сељака из 80 села.²¹

У Уставотворној скупштини

Избори за Уставотворну скупштину одржани су 28. новембра 1920. године. У срезу Двор, који је припадао загребачкој жупанији, истакнуто је девет кандидатских листа. Од уписаних 5.909 бирача, на изборе су изашла 4.164 гласача или 70,48%, што је било знатно мање од удела Срба у укупном становништву тог среза (88,18%). На гласачким местима Двор, Јамница, Јаворањ I и II, Дивуша I и II, Зрињ, Рујевац, Гаге и Жировац Демократска странка добила је 3.603 гласова, Хрватска сељачка пучка 214, Хрватска странка права 156, Комунистичка 66, Хрватска заједница 53, Сељачки савез 46, Хрватска пучка 15, Радикална осам и Социјал-демократска четири гласа. Милан Прибићевић је изабран на демократској листи и тако је, заједно са још тројицом својих страначких колега који су задобили поверење гласача на подручју загребачке жупаније (уз једног кандидата с комунистичке листе и 12 кандидата с листе Хрватске сељачке пучке странке), ушао у парламент.²²

Када су избори за Конституанту окончани, за Милана Прибићевића није било никакве сумње: Демократска странка је доживела неуспех. По његовом мишљењу, то је последица вођења погрешне страначке политике, будући да је странка учинила врло мало за бираче од којих је зависила. Иако се налазила на власти, она није утицала на развој заосталих крајева попут дворског среза, није се довољно ангажовала око правилног спровођења аграрне реформе, а њени посланици нису довољно агитовали у народу; исто тако, није вршена пропаганда путем новинских гласила намењених сељачком свету, за посланике су кандидована „господа” уместо људи из народа, што важи и за носиоце листа.²³

²⁰ „Осам сељачких скупштина у срезу Двор”, *СК*, бр. 43, 4. XI 1920, стр. 1–2.

²¹ Гргић, студ. права, „Десет сељачких скупштина у Славонији”, *СК*, бр. 41, 21. X 1920, стр. 1–2; Иво Гргић, студ. права, „Десет наших сељачких скупштина у Славонији. (Други део извештаја)”, *СК*, бр. 42, 28. X 1920, стр. 2.

²² *Статистички преглед избора народних посланика за Уставотворну Скупштину Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца, извршених на дан 28. новембра 1920. год.*, Београд, 1921, III део (Хрватска Славонија).

²³ Милан Прибићевић, „Писма брату ратару. Шта кажу избори за Конституанту”, *СК*, бр. 48, 9. XII 1920, стр. 1.

Демократи нису губили ни тренутка у настојањима да исправе грешке и да припреме терен за постизање бољих резултата у перспективи. У томе се поново истицао пуковник Прибићевић: одмах после избора кренуо је међу бираче и у Двору је одржао, већ 5. децембра 1920, скупштину целог среза. Одласком у свој изборни срез и онда када то више није било део предизборне кампање, он је хтео да компензује пропусте других демократских посланика и да личним примером покаже да Демократску странку ипак чине људи који брину о својим присталицама. При томе, није се устручавао од критике оних кандидата који залазе међу народ само уочи избора, истичући да је „света дужност” посланика да одржава везу са својим гласачима, пред којима је одговоран и које често мора питати за мишљење. С тим у вези, обећао је да ће се консултовати с њима уколико Радић истакне захтев за оснивање хрватске републике.²⁴

Уставотворна скупштина заседала је од 12. децембра 1920. до 21. децембра 1922. Милан Прибићевић је био несумњиво један од најангажованијих парламентарних представника кад су у питању потребе крајишког села и сељаштва. Његова запажена активност у Уставотворној скупштини била је готово у потпуности окренута проблемима руралних средина. Своје интензивно посланичко деловање пуковник Прибићевић је најавио у два „писма брату ратару”, објављена у *Српском колу* убрзо после избора 1920. године, у којима је описао „очајно стање просвете” и „очајно стање све остале управе” у срезу Двор. У тим писмима он је дигао глас због недовољног броја основних, средњих, занатлијских и свих других школа које би биле неопходне, у просветном погледу потпуно занемареном, народу његовог изборног среза.²⁵ Био је огорчен непостојањем болница и здравствених радника, упражњеним парохијама, лошом саобраћајном инфраструктуром итд.²⁶ Срез Двор имао је само један пут, од Дивуше (Костајница) до Двора и Жировца, где се спајао с друмом који је ишао од Глине. Први део пута, од Дивуше до Двора, био је у солидном стању, али су проблеми настајали на деоници до Жировца. Наиме, на путу од Двора до Рујевца саобраћала је железница фабрике танина из Сиска, којом су превожена дрва за потребе те фабрике; железница је успостављена за време рата, али није укинута ни после ослобођења, све док незадовољни народ, „не добивши правду од државе”, самоиницијативно није уклонио шине с друма. Следећа деоница, од Рујевца до Жировца, такође је била заглављена, јер је пет мостова две године лежало у води, због чега је прелаз преко њих ноћу и у магли био ризичан, а када би вода

²⁴ „Милан Прибићевић – после избора у народу”, *СК*, бр. 49, 16. XII 1920, стр. 2–3.

²⁵ Милан Прибићевић, „Писма брату ратару. Један страхан пример у име многих других”, *СК*, бр. 47, 2. XII 1920, стр. 1.

²⁶ Милан Прибићевић, „Један страхан пример у име многих других”, *СК*, бр. 47, 9. XII 1920, стр. 2.

надошла, немогућ. Поред овог пута, који је ишао ивицом дворског среза, уз Уну, сви остали путеви били су обични сеоски друмови, блатњави и без мостова. Пут који је ишао из Краљевчана кроз Шамарицу за Тргове, такође је био неупотребљив, јер није имао мостове. Због свега тога је народни посланик дворског среза с огорчењем писао да то велико подручје личи на „најмрачније средиште Африке и Азије!” Ни поштански саобраћај није био много бољи, будући да су пошту имали, поред Двора, још само Жировац, Рујевачки Бешлинац и Зрињ, и то за писма, а „брзојавна станица” за цео срез била је у Двору, с тим што је Дивуша имала посебну станицу у Волињи. Најгоре је било у погледу телефонског саобраћаја, који нису имали срезови Двор, Костајница, Глина, Вргинмост као ни многи други крајишки срезови, иако је, на пример, од Двора до Босанског Новог, где је постојала телефонска линија, раздаљина била свега 1–2 км.²⁷

Широка је лепеза питања и проблема којима се Милан Прибићевић посветио као народни посланик. Пре свега, поднео је писмене представке Председништву владе, Повереништву за просвету и Дирекцији пошта у Загребу, затраживши да се исправе „неправде” које трпе срезови са српском већином на хрватском простору.²⁸ Захваљујући томе, интензивирано је запошљавање учитеља на подручју Баније. Само у дворском срезу скоро све школе које нису имале наставнике, интервенцијом Милана Прибићевића најзад су их добиле. Исто тако, почело је успостављање телефонске везе за Глину, Топуско и Вргинмост, а предвиђено је да први телефони прораде и у Двору. Затим, пуковник Прибићевић је предузимао кораке како би држава започела изградњу железнице од Босанског Новог до Рујевачког Бешлинца и даље за Глину и утицао је да, за почетак, буду поправљени мостови од села Рујевца ка селу Жировцу.²⁹ Држава, међутим, није увек излазила у сусрет његовим оправданим захтевима, не сврставајући их у приоритетне. Примера ради, грађење поменуте железничке пруге Босански Нови – Рујевачки Бешлинац – Глина, одложено је за период после успостављања неких других, ургентнијих железничких праваца.³⁰ На министра пољопривреде народни посланик Милан Прибићевић апеловао је да помогне Банији и Лици, посебно срезовима Војнић, Вргинмост и Глина, над којима се, због суше и неродице, надвила опасност од глади. Између осталог, пледирао је за слободан извоз стоке, јер је, услед забране извоза, цена стоке постала врло ниска, не дозвољавајући сељаку да је прода; како је услед суше нестало сточне хране, а продаја стоке

²⁷ „Сукоби због жељезнице”, *СК*, бр. 40, 14. X 1920, стр. 4; Милан Прибићевић, „Један страشان пример у име многих других”, *СК*, бр. 48, 9. XII 1920, стр. 2.

²⁸ „Тешко стање школства и остале управе на Крајини”, *СК*, бр. 3, 20. I 1921, стр. 3.

²⁹ „Наше заузимање за потребе народа”, *СК*, бр. 19, 12. V 1921, стр. 1.

³⁰ „Жељезница Бос. Нови – Глина”, *СК*, бр. 28, 14. VII 1921, стр. 5.

онемогућена, сељаштво ће се ускоро, упозоравао је Прибићевић, наћи у безизлазној ситуацији, и без стоке и без новца.³¹ У непосредним разговорима с органима власти у Загребу, Милан Прибићевић је оштро протествовао због запостављања српских срезова приликом расподеле хране за коју је држава одобравала кредит пасивним крајевима током гладних година: 8. јануара 1922. године Министарски савет одобрио је кредит од 10 милиона динара за исхрану Хрватске и Славоније,³² али су велике количине жита биле послате само у северне делове Загребачке жупаније док су срезови Костајница, Двор, Глина и Петриња остали без жита; исто је важило и за Модрушко-ријечку жупанију, где жито није стигло управо до Срба у Војнићу и Слуњу. Видевши у таквом поступању према гладном народу очигледну тенденциозност и неправду, пуковник је истицао да је жито обезбеђено захваљујући захтевима сељака из срезова са српском већином, да би, на крају, приликом његове расподеле, баш они били безобзирно прескочени, као да живе у изобиљу, а не у највећој немаштини!³³ Он је, такође, у скупштини износио жалбе житеља Баније у погледу недостатка дрва за огрев и грађевински материјал, због тога што им се она нису додељивала из државних шума и из шума велепоседника, иако је то било предвиђено наредбом Министарства шума и руда. Пуковник Прибићевић је водио бригу и о запошљавању својих бирача, захтевајући од министра шума и руда да предузме мере у правцу реактивирања белгијског друштва за експлоатацију рудника у Бешлинцу, које је током ратних година обуставило рад. Настојао је да утиче на смањење финансијских обавеза Крајишника, устајући против тзв. „псетарине” – пореза на псе, пошто за сељачки свет, који живи по брдима и шумама, пас није обичан кућни љубимац већ, као чувар дома и породице, има много значајнију функцију, плаћање дажбина на најбољег човековог пријатеља је потпуно неприхватљиво.³⁴ Затим, Милан Прибићевић је инсистирао на отварању болнице у Госпићу коју је друштво „American Women's Hospitals” поклонило Краљевини.³⁵ Један од начина да се помогне сиромашном сељаштву састојао се и у успостављању што живље комуникације између Крајишника и исељеника из ових крајева, који су годинама и деценијама интензивно емигрирали, нарочито у САД. Новац који су они слали из Америке често је представљао један од главних извора прихода њихових породи-

³¹ „Наш директор ради, да се укине забрана извоза стоке”, *СК*, бр. 28, 14. VII 1921.

³² *Стенографске белешке Народне скупштинне Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца (даље: СБНС): редован сазив за 1921./22. год., 1 књижа (од I. претходног до XXXVIII. редовног сасјанка)*, Београд, 1922, XXV. редовни састанак, 1. фебруара 1922. године, 286, излагање министра финансија др Косте Куманудија.

³³ „Наш директор у Загребу”, *СК*, бр. 5, 2. II 1922.

³⁴ „Питања нашег директора и одговори министара”, *СК*, бр. 23, 9. VI 1921, стр. 1.

³⁵ „Питања нашег директора у корист народа”, *СК*, бр. 41, 13. X 1921, стр. 2–3.

ца. Како је, међутим, тај новац достављан споро и нередовно, Милан Прибићевић је интервенисао код министра пошта и телеграфа тражећи уклањање узрока који доводе до застоја у исплати.³⁶ Исто тако, он је пледирао за што брже враћање оставштина преминулих или погинулих Југословена у Америци, заплених за време рата као својина држављана непријатељских држава, њиховим наследницима у Краљевини СХС.³⁷ У интересу Баније и Босне тражио је регулисање лошег железничког саобраћаја између Бања Луке и Загреба.³⁸

За пуковника Прибићевића ипак је најзначајније егзистенцијално питање крајишника било питање аграрне реформе и колонизације. Због тога је он, учествујући у расправи о социјално-економским одредбама Устава који је био у припреми, предлагао да се аграрно питање постави на прво место 3. уставног одељка (посвећеног аграру), уместо на последње. Поред тога, критиковао је уопштено формулисане тачке из овог одељка којима је било предвиђено да сваки земљорадник беземљаш добије одређен посед и да земља не може припадати никоме осим ономе ко је обрађује. Милан Прибићевић је био, у том погледу, много амбициознији. За њега није било довољно само то што ће земља ускоро прећи у власништво сељака, већ је размишљао о свестраној промени начина живљења сељаштва, у правцу превладавања културне заосталости и достизања цивилизацијског нивоа својственог градско-варошкој популацији.³⁹ У сваком случају, Прибићевић је бринуо посебно о добровољцима, настојећи да они, сходно својим заслугама за ослобођење и уједињење, добију предност при додели земље. Зато је у скупштини реаговао на сваки застој у њиховом насељавању по Војводини, Славонији или Јужној Србији. При томе је наступао као заштитник интереса не само Срба већ и Хрвата, тражећи од власти да и њих укључи у процес колонизације, да их не дискриминише.⁴⁰

Али идеје пуковника Прибићевића о селу повезаном добрим путевима с ближим и даљим окружењем, у коме има лекара и амбуланата, школа, библиотека и читаоница, у које је уведена електрична струја и у коме свако домаћинство има телефон, а које је он заступао како у скуп-

³⁶ „Два питања у корист сељака на министра Пошта и Телеграфа”, *СК*, бр. 31, 4. VIII 1921, стр. 3.

³⁷ „Питања нашег директора у корист народа”, *СК*, бр. 41, 13. X 1921, стр. 3.

³⁸ *СБНС: редован сазив за 1921–1922. год, II књиџа (од XXXIX–LXII редовног сасијанка)*, Београд, 1922, XLVIII редовни састанак, 29. марта 1922, стр. 110–111.

³⁹ *Стенографске белешке Уставотворне скупштинне Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца, II књиџа (од XXXVIII до LXVIII редовног сасијанка)*, Београд, 1921, XLII редовни састанак, 30. маја 1921, стр. 25–31.

⁴⁰ *СБНС: редован сазив за 1921–1922. год, V књиџа (од CII–CXIX редовног сасијанка)*, Београд, 1922, CXI редовни састанак, 29. јула 1922, стр. 1092.

штине тако и пре уласка у парламент (преко *Српског кола* и у непосредном обраћању народу), појединци су осуђивали као чисту демагогију. Један од најгласнијих критичара М. Прибићевића био је Јован Бањанин. Он је пуковника сврставао међу политичаре ласкавце који, вешти на речи-ма, уљуљкују сељаштво лажном надом да је повећање животног стандарда могуће постићи без прегнућа и жртава, који му не говоре истину: да бољитак не треба очекивати преко ноћи, да не постоји чаробни штапић који би могао одједном све променити већ да треба засукати руке и тешким радом, упорно и стрпљиво, ићи путем развитка. То што је Милан Прибићевић (као и неки други политичари) био склон да сељаштву при-даје некакву изузетну улогу у држави и друштву, Бањанин је сматрао великом грешком, јер је, по његовом мишљењу, једини исход тог систематског индоктринисања руралног становништва – стварање јаза између села и града. Насупрот томе, он је заступао гледиште да село не може без града, нити обрнуто, те да управо градови треба да буду жаришта свеопштег друштвеног преображаја.⁴¹

Али Милан Прибићевић је регистровао и неке појаве до којих је долазило у урбаним срединама и које су отежавале ширење југословенске идеје коју је пропагирала Демократска странка: упозорио је министра просвете да се у трећем разреду основних школа у Загребу и даље користи читанка из 1917. године, у којој се величају Марија Терезија и Фрања Јосип.⁴²

⁴¹ *Скенографске белешке Привременог народног представничког Краљевине Срба, Хрватца и Словенаца: од 101–137. састанка, V свеска*, Загреб, 1921, 130. редовни састанак, 1. октобра 1920, стр. 561–564. Проучавајући личност и делатност Милана Прибићевића, нисмо стекли утисак да је био демагог. Напротив. Сматрамо да је припадао ретким људима који су увек поступали у складу са својим убеђењима, никада не одступајући од њих и не желећи да тргују њима. Па тако и посвећена настојања пуковника Прибићевића да руралне средине поведе путем просперитета произлазе из његове искрене љубави према селу и сељаштву, о којој је он често говорио својим пријатељима и коју је потврдио сопственим начином живота.

⁴² АЈ, 66-1305-1548, Питање народног посланика Милана Прибићевића – министру просвете Светозару Прибићевићу, Београд, 23. V 1921. На захтев министра просвете, Повереништво за просвету и вере у Хрватској и Славонији одговорило је, у вези с упитом посланика Прибићевића, да је већ 9. новембра 1918. године наредило да се из свих већ одштампаних читанки исеку слике владара некадашње Аустроугарске монархије, као и сви текстови у којима се говори о тим владарима, да се на часовима не предаје градиво о Хабзбурговцима и о односима Хрватске и Славоније према аустроугарској царевини, да се, уз хрватску, предаје и историја Срба и Словенаца; окружницом од 16. августа 1920. Повереништво је препоручило да се, до објављивања нових читанки за трећи и четврти разред основне школе, користи *Смиље*, „часопис за младеж“, а окружницом од 27. септембра исте године поновљена је наредба од 9. новембра 1918. и запређено казним поступком свим учитељима који се не би придржавали те наредбе; 1920. године повереништво је објавило нове читанке за први и други разред основних школа, док су читанке за трећи и четврти разред већ биле у штампи и њихова примена била је предвиђена од школске 1921/22. године. (АЈ, 66-1305-1548, Повереништво за просвету и вере у Хрватској и Славонији – Министарству просвете, Загреб, 30. V 1921)

Остале активности током посланичког мандата

Милану Прибићевићу је било јасно да се на унапређивању економског и културног положаја заосталих и сиромашних српских аграрних заједница мора радити на неки специфичан начин. У том циљу, он је средином 1920. године позвао сељаштво на организовање тзв. сељачких већа, као представничких тела претплатника *Српског кола* из једног или више села. Већа су имала задатак да често сазивају пренумеранте, да на састанцима расправљају о потребама села и сељаштва, да извештавају *Српско коло* о приликама у својим срединама, да у локалним страначким одборима потенцирају интересе сељаштва, да утичу на састављање посланичких листа за парламентарне изборе, како би што више сељака ушло у Народну скупштину и сл.⁴³ Све те активности водиле би подизању политичке културе сељаштва, а молбе, жалбе, предлози и извештаји које би сељачка већа слала *Српском колу* омогућавали би редакцији, пре свега Милану Прибићевићу, да компетентно заступа интересе крајишког села.⁴⁴ Чланови већа нису морали бити само сељаци, већ и сеоска интелигенција – учитељи, свештеници, затим сеоски трговци итд. Ипак, препоручивано је да они не заузимају никакве функције (председника, потпредседника и сл.), већ да буду само обични чланови, будући да су сељачка већа основана с намером „да буду политичке школе за сељака, израз потреба и жеља сељачког сталежа”.⁴⁵ Оснивање сељачких већа је „пламеном букнуло”,⁴⁶ одвијајући се интензивно, широм крајишких простора. До краја 1920. године основано је 188 већа, највише у срезу Пакрац (23), затим у срезovima: Глина (22), Двор (17), Вргинмост (15), Војнић (15), Петриња (10), Костајница (9), Грубишно Поље (9), Дарувар (7), Новска (6), Слатина (5), Слуњ, Бјеловар и Лудбрег по четири, Брод, Огулин, Копривница, Вировитица и Госпић по три, Пожега, Кутина и Доњи Лапац по два, а Сисак, Гарешница, Илок, Ириг, Митровица, Рума, Стара Пазова, Шид, Вуковар, Земун и Оточац по једно веће. Загребачка жупанија имала је 74 већа, Пожешка 40, Модрушко-ријечка 22, Бјеловарско-крижевачка 19, Вировитичка осам, Сремска осам, Личко-крбавска шест и Вараждинска пет. У Далмацији је било основано само једно веће, а у Босни четири; једно сељачко веће основано је чак и у Америци.⁴⁷

⁴³ Уредници „С. к.” М. Прибићевић и Милан Грчић, „Браћо ратари, претплатници 'Срп. Кола’”, *СК*, бр. 24, 24. VI 1920, стр. 2.

⁴⁴ „Наша организација”, *СК*, бр. 30, 5. VIII 1920, стр. 2.

⁴⁵ *Исто*, бр. 31, 12. VIII 1920, стр. 1–2.

⁴⁶ М. Прибићевић, „Писма брату ратару. Шта кажу скупштине у Банији”, *СК*, бр. 35, 9. IX 1920, стр. 1.

⁴⁷ „Преглед већа по срезovima и жупанијама”, *СК*, бр. 50, 23. XII 1920, стр. 1.

Сељачка већа *Српског кола* основана су и с намером да се неутралише комунизам али и, исто тако, парира покрету хрватског сељаштва. Већа, међутим, нису представљала одговор државе на актуелне проблеме: она су била лични пројекат Милана Прибићевића. Но и поред тога, мобилизација крајишког сељаштва која је вршена преко сељачких већа, односно одбора састављених од неколицине сељака и осниваних по крајишким аграрним заједницама од средине 1920. па до средине 1923. године као, у почетку, надпартијска посредничка тела између народа и власти, одвијала се у корист Демократске странке. На иницијативу пуковника Прибићевића, на Конгресу Демократске странке, одржаном новембра 1921. године у Београду, усвојена је Резолуција о реорганизацији странке којом су сељачка већа добила статус месних одбора. Тамо где она нису могла бити оснивана предвиђено је да постојећи страначки одбори добију посебан правилник о раду, како би се њихово деловање саобразило с радом сељачких већа.⁴⁸ После Милановог повлачења на Косово, сељачка већа су прерасла у сеоске одборе Демократске странке и постала саставни део њене организационе мреже. Али и пре тог утапања већа у страначку структуру, српски сељак је преко њих вођен у истом, југословенском правцу који је прокламовала Демократска странка.⁴⁹

Средином 1921. године, 19. и 20. јуна, одржан је први и једини конгрес сељачких већа у Сиску, у присуству 420 представника 270 већа с територије Хрватске и Славоније и западне Босне. Конгрес је отворен политичким говором Милана Прибићевића, да би се потом прешло на проблеме који непосредно тиште сељаштво: говорило се о стању југословенске пољопривреде и аграрној реформи, о задругарству, просвети и здравству. Између осталих закључака, на Конгресу је донета и Резолуција за сељачку државу, којом је од владајућих структура захтевано да се државно законодавство гради узимајући у обзир чињеницу да сељаштво сачињава 80% становништва Југославије.⁵⁰

Главни одбор сељачких већа је интервенисао код надлежних органа власти по разним питањима која су била у интересу сељаштва. На заседању привредне секције Главног одбора, одржаном 19. августа 1921, одлучено је да се од министарског савета затражи забрана извоза кукуруза из подручја (Лика, Банија) којима због сушне године, односно малих

⁴⁸ „Говор Милана Прибићевића на Конгресу демократске странке у Београду о земљорадничком питању са резолуцијом о реорганизацији странке у корист сељаштва”, *СК*, бр. 47, 24. XII 1921, стр. 2.

⁴⁹ Чедомир Вишњић, „Сељачка вијећа 'Српског кола'”, *Просвјета, народни српски календар за престајну годину 1996*, Загреб, 1995, стр. 124–144; Др. Б. Глигоријевић, „Неки аспекти на односе између Демократске странке и Хрватске републиканске сељачке странке (1919–1925)”, *Историја XX века. Зборник радова XII*, Београд, 1972, стр. 361–362.

⁵⁰ „Конгрес Сељачких Већа у Сиску одржан 19. и 20. јуна 1921”, *СК*, бр. 25 и 26, VI 1921.

приноса кукуруза и других пољопривредних култура прети глад. Следећи захтев односио се на дозволу слободног извоза стоке јер ће, у противном, због недостатка сточне хране, цена стоке драстично пасти, што ће сељачка, принуђеног да купује храну за зиму, довести у ризичан положај. Привредна секција Главног одбора сељачких већа тражила је, такође, да се организује државна помоћ у облику јефтиног кредита у циљу набавке кукуруза за пасивне крајеве, те да се сељаштву помогне у погледу обезбеђивања здравог семена и расплодне стоке. Најзад, захтевала је да се реши питање набавке дрвета и питање „пашарине”, као и да се приступи уређењу путева.⁵¹

Организација сељачких већа наставила је да делује у истом правцу и у наредном периоду. На седници одбора Главног већа, одржаној 9. октобра 1921, донета је представка за владе у Београду, Загребу, Сарајеву и Сплиту, за председништво Народне скупштине и њене поједине одборе. Представком је затражена помоћ за крајеве пострадале од суше и неродице, нарочито за Лику и Банију, указано је на потребу отварања сеоских основних школа, сузбијања заразних болести, отварања болница и запошљавања лекара, додељивања земље беземљашима, забране продавања земље велепоседника, увођења реда и дисциплине у рад државних чиновника, доношења закона о општинској самоуправи, помоћи државе у развоју задружног покрета и сузбијању лихварства, поправљања материјалног положаја свештенства и сл.⁵²

Сва та интензивна активност организације сељачких већа ипак није дуго потрајала. Пресељењем на Косово у пролеће 1923. године Милан Прибићевић је, на неко време, окончао своје јавно деловање, а већа су, како рекосмо, изгубила првобитну функцију: потпуно се ставивши у службу Демократске странке, претворила су се у њене локалне органе.

***

Године 1923. Милан Прибићевић је напустио Демократску странку у знак протеста што му брат Светозар није допустио да буде, на изборима одржаним у пролеће те године, носилац листе у Загребачкој жупанији, уместо др Еде Лукинића.⁵³ Поред тог, чисто формалног разлога постојали су и дубљи узроци повлачења пуковника Прибићевића. У гласилима Самосталне демократске странке касније се тврдило да је он напустио Демократску странку када је схватио како његов ангажман око оснивања

⁵¹ „Извештај са седнице привредне секције Главног одбора Сељ. Већа држане 19. августа 1921. у просторијама 'Српског Кола' у Загребу”, *СК*, бр. 34, 25. VIII 1921, стр. 6–7.

⁵² „Седница одбора Главног већа”, *СК*, бр. 42, 20. X 1921, стр. 1–2.

⁵³ А. Прибићевић, *н. г.*, стр. 77.

сељачких већа неће повећати његову моћ у странци.⁵⁴ Да ли је, у ствари, Светозару Прибићевићу сметало што Милан као да је почео, оснивањем већа, да преузима улогу вође Срба у Хрватској, на коју је полагао право он сам? Стрепећи од могућег потискивања у други план, можда није далеко од истине претпоставка како Светозар и није био одушевљен када је схватио да Миланова акција све више измиче контроли и претвара се у његов лични пројекат. За браћу, која су се нашао у некој врсти супарништва – а обојица су били подједнако искључиви и непопустљиви – очигледно није било места на истој страни. Било како било, после паузе од неколико година, током којих се посветио земљорадњи, не учествујући у политичком животу Краљевине СХС, пуковник Прибићевић је пришао, почетком 1927 (заједно с Групом СКА на челу са др Драгољубом Јовановићем) Савезу земљорадника и одмах је кооптиран у његов главни извршни одбор.⁵⁵ Већ на почетку деловања у Земљорадничкој странци он је покушао да оживи своју некадашњу популарност међу Крајишницима како би их придобио за ствар своје нове политичке организације, па је путовао по Срему, Славонији, као и по Босни и Херцеговини.⁵⁶ На тај начин започео је нови период политичке активности Милана Прибићевића, о чему ћемо писати неком другом приликом.

Summary

Milan Pribicevic – Beginning of the Political Activity in the Kingdom of SHS/Yugoslavia (1918–1923)

Milan Pribicevic (Slavonski Brod, 1877 – Montreuil, 1937) was the Kingdom of SHS Constituent Assembly Court Canton Member of Parliament. He was elected as listed by the Democratic Party, after an intensive campaign in the course of which he had been promising to plead in favor of solving educational, traffic and economic problems of farmers. Being MP, he was presumably one of the most engaged public figures when necessities of Krajina's countryside and countrymen were at stake. During his term of office he was persistent to anticipate numerous problems weighted upon Serbian country population of the district. He raised issues of lack of schools, hospitals and medical personnel, clergymen and transport routes; he took care of his voters' sustenance in the course

⁵⁴ „Милан Прибићевић – земљорадник”, *Ријеч*, Загреб, бр. 45, 24. II 1927, стр. 2; „Пиждова сензација”, *СК*, бр. 8, 24. II 1927, стр. 5.

⁵⁵ Др Надежда Јовановић, *Земљорадничка левица у Србији 1927–1939. године*, Београд, 1994, стр. 29.

⁵⁶ *Исто*, стр. 33.

of poor crop years, of their employment and of a solution to the agrarian issues. Notwithstanding that he kept raising up against doing injustice to Croatian cantons with Serbian majority, he struggled against the anti-governmental Republican Movement headed by Stjepan Radic by both calling for harmony and unity of Serbs and Croats and emphasizing advantages of Yugoslav idea and Yugoslav community for either nation. He endeavored to stay in direct communication with voters by organizing gatherings as well as through the *Srpsko kolo* Magazine edited by his own as a mean of getting countrymen familiar with his positions and ideas. He extended his activities beyond the Parliament by establishing Countrymen Councils, as supra-party agencies acting as intermediary bodies between the people and authorities, acting on promotion of both economic and cultural development of underdeveloped and destitute agrarian communities in Serbia. Milan Pribicevic left his activity off in 1923 after he had moved to Kosovo and ad interim retired from politics.